

ФИЛОЗОФОТ НА ПУТИН

Ойскурниот и политички мислител Иван Илјин, кој на почетокот од 20 век го помина иако од анархист до посветен фашист, стана еден од идеолозите на владеењето на Путин со Русија. Во центарот на неговото учење е Империјалната Русија и нејзина одбрана од влијанијата на западната демократија конципирана како авторитарна држава.

Љупчо Поповски

Авторот е новинар

За време на Студената војна, аналитичари, разузнавачи, новинари, научници на Западот без прекин се обидуваа да дознаат што се случува во комплицираниот мозаик на моќта во Кремљ. Овие „кремљолози“ преку шемата на односите во Политбирото на Комунистичката партија на Советскиот Сојуз, напредувањето или паѓањето на скалилата, анализираа како функционира државата во времето по Сталин. Бидејќи идеологијата беше една, инспирацијата во Маркс, Енгелс и Ленин, диктатурата на пролетеријатот, прашањето беше кој има повеќе влијание во Кремљ во времето на Хрушчов, на Брежнев или на Горбачов. И каде би можела да се движи советската држава.

Сега оние кои ги проучуваат наставите во Москва не би можеле во целост да се наречат „кремљолози“, туку посоодветно е за нив да се употреби терминот „путинолози“ затоа што од двеилјадитите години наваму изгледа дека нема комплициран мозаик на моќта во Кремљ, туку има само еден неприкосновен владетел во Русија кому сите мора да му се потчинуваат – Владимир Путин.

Моќта на поранешниот агент на КГБ е речиси империјална. Сите можни проти-

вници се замолчени, сите можни ривали се вклучени во ешалоните на моќта, сите опозиционери се елиминирани (или се принудени да ја напуштат земјата или се во затвор), сите независни медиуми се замолчени со цензура или со закани од драконски затворски казни, речиси целото граѓанско општество е задушено, а во време на инвазијата на Украина не смее да има дисонантни мислења.

Има ли во овој систем некаква идеологија или Владимир Путин се води само од лостовите на автократијата кои ќе му овозможат еден вид божествен статус кој не може да биде доведен во прашање од никого.

Оваа нова Русија, сепак, се води на некој начин според одредени идеолошки постулати кои треба да ја вратат земјата во нејзините славни империјални и царски денови, пред Советскиот Сојуз. Филозофскиот центар на таа идеологија е Иван Илјин, контроверзен мислител, повеќе публицист отколку филозоф, теоретичар на заговори и руски националист, кој го помина патот од анархист до посветен поклоник на фашизмот и на нацизмот.

Француската историчарка Марлен Ларуел во нејзиниот есеј од 2018 година „Во потрага по филозофот на Путин“

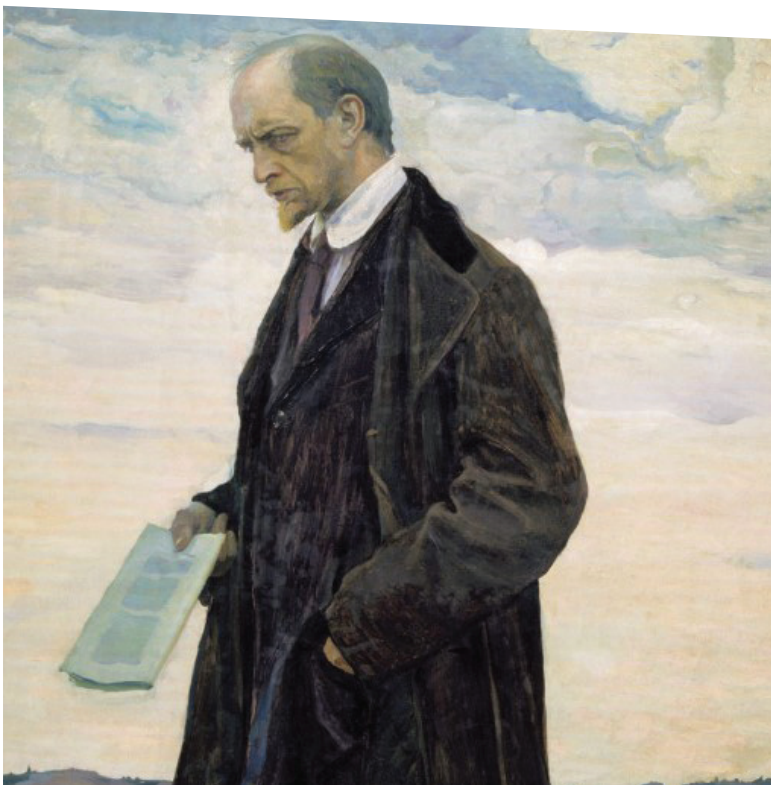

Господ е Русин: Иван Илјин
<https://www.nybooks.com/>

тврди дека треба добро да се внимава за тврдењата дека еден или друг мислител е одговорен за политичката стратегија на рускиот претседател Владимир Путин. Уште од доаѓањето на Путин на власт во 2000 година, модерно е меѓу истражувачите, новинарите и политичарите да се обидуваат да откријат „како мисли Путин“ со истакнување на влијанието на еден или друг филозоф. Да се нарече Путин политичар кој спроведува каков било вид на идеолошки или филозофски концепт во практиката во голема мера е исто толку валидно како да се

нарече Трамп вистински републикански конзервативец, а тоа е тотална глупост, вели Ларуел. Сепак, тоа не исклучува дека внатрешниот круг на Путин е предиспониран за одредени идеолошки парадигми – делата на Иван Илјин.

Во последните денови од април, руската телевизија емитуваше документарен филм од 150 минути за деценијата и пол на Владимир Путин како лидер на Русија. Филмот понуди јасна порака: во 15-те години од владеењето на Путин, тој ја спасил Русија од силите на уништување, и внатрешните – Чеченија и

Портрет на Иван Илјин од 1921 година од Михаил Нестеров каде тој е претставен како мислител
<https://www.pictorem.com/>

олигарсите, и надворешните – подмолното западно влијание. Филмот тврдеше дека Путин е единственото нешто што ја држи земјата заедно.

Според филмот, Путин не е само политички спасител: неговото лидерство било важно и за духовното заживување на Русија и на нејзиниот народ. Цели шест минути од филмот беа посветени на прераскажување како тој ги вратил посмртните останки на белиот руски филозоф Иван Илјин.

ОД АНАРХИЗАМ ДО ФАШИЗАМ

Илјин беше непознат за пошироката јавност пред познатиот руски режисер и конзервативен активист Никита Михалков да го извлече од бездната во раните двеилјадити години. Потоа неговите дела беа промовирани во внатрешниот круг на Кремљ, па цитирани од различни државни функционери во текот на втората половина на првата деценија на двеилјадитите години. Личниот интерес на Путин за Илјин стана очигледен по

2006 година кога тој почна да го прикажува филозофот видно во некои од неговите главни обраќања до јавноста. Владислав Сурков, некогаш познат како „сивиот кардинал на Кремљ“ и како главен пропагандист на Кремљ, исто така сака да го цитира Илјин чии дела ги користеше како алатка за промовирање на идејата на Путин за суверена демократија. Путин ги обврза регионалните гувернери да ја прочитаат книгата на Илјин „Нашите задачи“ за зимскиот распуст во 2014 година.

Илјин добиваше големо внимание од навидум целосно спротивните групи во руското општество. Членовите на Руската православна црква го нарекуваат „религиозен филозоф“ и како некој кој „проповедал за духовното обновување и повторното раѓање на Русија“. Во исто време, Илјин беше цитиран од лидерот на Комунистичката партија на Русија, Генадиј Зјуганов, како некој кој „даде многу значаен придонес во развојот на руската државна идеологија за патриотизам“.

Кој е тој Иван Илјин кого руската владејачка номенклатура го извлече од опскурноста и го направи државен филозоф за моделот на управување?

Роден е во 1883 година во Москва во аристократско семејство. Неговиот татко бил роден во Кремљ, а дедо му бил командант на Големата палата. Мајка му била руска Германка која подоцна протестантската религија ја заменила со православие.

Откако завршил едно од најдобрите училишта во градот, се запишал на Правниот факултет на Империјалниот московски универзитет (денес Московски државен универзитет). Додека бил на универзитетот, тој ги фаворизирал радикалните политички ставови како што е анархизмот, но на крајот се придвижил кон десниот центар, станувајќи штитеник на еден од најактивните либерали од предреволюционерна Русија, Павел Новгородцев. За разлика од неговиот ментор, тој не се приклучил на царската Бела армија во нејзината борба против болшевиците во Руската граѓанска војна. Па, сепак, бил депортиран од

Русија во 1922 година како непријател на болшевичката држава, заедно со 160 други филозофи, историчари и економисти кои ќе станат колективно познати како „Бели Руси“, во македонската и југословенската историографија наречени „белогардејци“.

Егзилот го почнал во Германија пишувајќи антиболшевички манифести и длабоко се вклучил во руската интелектуална емигрантска заедница. Од 1927 до 1930 година тој го уредувал емигрантското списание „Колокол“ и бил предавач на Рускиот научен институт во Берлин од 1923 до 1934 година. Немало ништо поразлично од интересот на неговите колеги „белогардејци“ – тие се обидувале да конципираат идеја на „евроазијанизам“. Тој концепт преку географијата требаше да биде алтернатива на болшеvizмот.

Маршот на Рим на фашистите на Бенито Мусолини предизвикал радикална еволуција кај Иван Илјин. Тој од анархист се престорил во посветен фашист. Во 30-тите години на минатиот век почнал да ги фали Хитлер и Мусолини. Во својата статија од 1933 година „Националсоцијализам: Нов дух“, тој го поздравил фашизмот како правилен одговор на болшеvizмот, ги поддржал десничарските аспирации на Хитлер и ги нападнал германските Евреи за нивната „симпатија“ кон комунизмот, но најпосле бил отпуштен од универзитетот под политички притисок во 1943 година и побегнал во Швајцарија неколку години подоцна. Умрел заборавен во 1954 година.

Во таа негова идеолошка трансформација, националсоцијализмот на Хитлер, фашизмот на Мусолини и движењето на руските белогардејци се многу слични и „духовно блиски“. Тој ги опишал како споделување на „заеднички и обединет непријател, патриотизам, чувство за чест, доброволно пожртвувано служење, привлечност кон диктаторска дисциплина, духовна обнова и преродба на нивната земја и потрага по нова социјална правда“. Илјин имал одбивност кон советскиот комунизам и западната демократија. Во таа негова идеолошка

Црквата стана еден од стожерите на владеењето на Владимир Путин
(фото: <https://edition.cnn.com/>)

визија, за Русија имал „посебен“ пат заснован на промоција на православната црква и традиционалните вредности што ќе донесат духовно обновување на рускиот народ. Во неговите подоцнежни дела по поразот на Нацистичка Германија тој укажува на грешките што ги направил Хитлер, но ја поддржувал нацистичката идеологија и се надевал дека шпанскиот и португалскиот диктатор, Франко и Салазар, ќе го поправаат она што пропуштил да го направи фирерот.

ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ КРУГОТ НА ПУТИН

Многумина го проучуваат влијанието на Иван Илјин врз сегашнава руска

Владимир Путин за време на Водици во езерото Селигер во Тверската Област во јануари 2018 година
<https://www.newsweek.com/>

политичка номенклатура. Посебен придонес за тоа даде познатиот историчар Тимоти Снајдер, како и Антон Барбашинов од Вилсон центарот. За Илјин пишува и поранешниот главен уредник на сега забранетата руска независна телевизија Дожд, Михаил Зигар, во неговата книга „Сите луѓе на Кремљ“. Зигар наведува дека токму идеите на Илјин влијаеле врз Путин да ги дефинира традиционалните руски вредности, без оглед што тој бил пропагатор на фашистичката идеологија.

Бидејќи делата на Илјин може условно да се поделат во две категории – едната за руската државност, а другата за фашистичката идеологија – Путин и неговиот круг ги цитираат деловите само од првата, настојувајќи да се дистанцираат од неговиот поголем подцнежен профашистички опус.

Како неуморен графоманијак, Илјин напишал дваесетина книги на руски и уште дваесет на германски. Снајдер оценува дека некои од неговите дела имаат раскошен и разумен карактер, но една струја на неговата мисла е кохерентна низ децениите: метафизичкото и морално оправдување за политичкиот тоталитаризам, што тој го изрази во практични контури за фашистичка држава.

Руската Федерација од почетокот на 21 век е помала од старата Руска импе-

рија. Сепак, денешната Руска Федерација наликува на Руската Империја од младоста на Илјин во еден клучен аспект: таа не го воспостави владеењето на правото како принцип на владеење, а за што тој огнено се залагаше во неговите рани години. Бидејќи Илјин најде начини да го претстави неуспехот на владеењето на правото како руска доблест, тој им помага на денешните руски клептократи да ја прикажат економската нееднаквост како национална невиност. Преку трансформирање на меѓународната политика во дискусија за духовни закани, Путин ги искористи идеите на Илјин за геополитиката за да ги прикаже Украина, Европа и САД како egzистенцијални опасности за Русија.

Илјин во 1934 година пишува за руската нација во стил сличен на фашистичките списи на Габриеле Д’Анунцио, поет и фашистички политичар:

„Оваа идеја треба да биде државно-историска, државно-национална, државно-патриотска, државно-верска. Оваа идеја треба да произлегува од самата структура на руската душа и руската историја, од нејзината духовна глад. Оваа идеја треба да зборува за суштината на Русите – и за минатото и за иднината – таа треба да им го осветли патот на генерациите Руси кои доаѓаат, давајќи им смисла на нивните животи и давајќи им енергија... Што би можело да биде тоа? Тоа е идејата за воспитување на националниот духовен квалитет кај рускиот народ. Ова е пред сè. Ова е уметничко. Ова е за вековите. Нема да има Русија без тоа.“

Барбашинов вели дека кога Илјин зборува за „духовниот квалитет“ тој мисли на уникалниот начин на кој Русите „сакаат и веруваат“; тој отворено повикува на сузбивање на рационалното кај луѓето, предлагајќи да се обликува нов тип на човек преку „новата селекција на луѓе“. Оние кои нема да го направат овој избор ќе бидат деградирани до „последниот ранг во општеството“, исто така „луѓето кои не се способни за самоконтрола ќе бидат отстранети и жигосани“. Илјин бара од овие нови луѓе „безусловно да сакаат и безусловно да веруваат“. Ова се

предметите за љубов според Илјин: „Бог, татковина и национален вожд.“

Путин како буквално да ги повтори неговите зборови кога во телевизиско обраќање на 17 март 2022 година повика за прочистување на руското општество од „предавниците и губрињата“. Тогаш Путин го изјави ова: „Секако дека тие (Западот) ќе сметаат на таканаречената петта колона, на предавниците – на оние кои ги заработуваат парите овде, а живеат таму. Во живо, не во географска смисла, во смисла на нивната мисла, нивното ропско размислување. Западот сака да го подели нашето општество... да предизвика граѓанска конфронтација во Русија и да ја искористи својата петта колона за да ја постигне својата цел. И, има една цел – уништување на Русија.“

Снајдер помага да ја истражува сржта на Илјиновиот фашизам во потребата за тотализирна националистичка заедница на правото, што потсетува на гледиштето на Хана Арент дека тоталитаризмот не е отсуство на закони, туку барање да се следат непопустливите и семокни идеолошки закони.

„Можеби најзапамената Исусова заповед е да се сака својот непријател, од Евангелието по Матеј: 'Сте чуле дека е речено: Око за око и заб за заб, но јас ви велам: Не се противи на злото, но кој ќе те удри по десниот образ, сврти му го и другиот.' Илјин тврдеше дека се мисли спротивното. Правилно сфатена, љубовта значеше тоталитет. Не беше важно дали еден поединец се обидува да сака друг поединец. Поединецот сака само ако е целосно вклучен во заедницата.“

Христијанството всушност значело повик на правољудниот филозоф да примени решително насилство во име на љубовта. Секој кој не ја прифатил оваа логика, самиот бил агент на сатаната: „Оној кој се противи на витешката борба против гаволот, самиот тој е гавол.“ Така теологијата станува политика. Демократиите не се спротивставија на болшевизмот, туку го овозможија и мора да бидат уништени. Единствениот начин да се спречи ширењето на злото беше да се уништат средните класи, да се искорени нивното граѓанско општество и да

се трансформира нивното индивидуалистичко и универзалистичко разбирање на правото во свест за национално потчинување. Советските и европските влади мора да бидат соборени од насилни државни удари. Илјин го употреби зборот дух за да ја опише инспирацијата на фашистите. Фашистичкото преземање на власта, напиша тој, беше 'чин на спасение'. Фашистот е вистинскиот откупител бидејќи сфаќа дека непријателот е тој што мора да биде жртвуван. Илјин го зеде од Мусолини концептот на 'витешка жртва' што фашистите ја прават во крвта на другите“, пишува историчарот Тимоти Снајдер.

Посебно е интересно како Илин ја гледа историјата на Русија како вековна „одбрана и борба“ – Русија извршува важна мисија бранејќи се со векови од соседите кои освојуваат:

„Не бевме ние што ја 'зедовме' оваа земја: обична, отворена и беспомошна – таа дојде кај нас; нè натера да ја поседуваме.“

Во 2017 година, кога руската држава имаше толку многу тешкотии да ја одбележи стогодишнината од Болшевичката револуција, Илин беше истакнат како нејзин херојски противник. Во телевизиска драма за револуцијата, тој го осуди злото што им ветува социјален напредок на Русите.

Аргументите на Илин беа насекаде додека руските трупи влегуваа во Украина повеќе пати во 2014 година. Додека војниците ги добиваа своите наредби за мобилизација за инвазијата на Крим во јануари 2014 година, на сите високи руски бирократи и регионални гувернери им беше испратена копија од „Нашите задачи“ на Илјин. Откако руските трупи го окупираа Крим и рускиот парламент гласаше за анексија, Путин повторно го наведе Илјин како оправдување.

Илјин требаше да биде пророк на руското постсоветско време, а можеби и е. Неговото неверување во овој свет дозволува политиката да се одвива како фикција. Тој направи од беззаконието доблест толку чиста што е невидлива и толку апсолутна што бара уништување на Западот. ■